Balogh István

# *Karácsony közelített mifelénk*

Emlékezésem szerint 1952 volt az első olyan esztendő, amikor megfigyelhettem családunkban a karácsonyi készülődést. Azt hiszem, ennek egyszerű oka volt, ekkor tudatosult bennem igazán a családhoz való tartozásom. Ekkor fejtettem meg a bennünket összetartó kötelékek kuszának tűnő szövevényeit, amelyeket azóta már pontosan megalkotott törvényszerűségeknek látok. Pók sző hálót hasonlóképpen a padlászugokban. Nem kellett mást tennem, csak kinyitnom a szemem, és megfigyelni a világot körülöttem.

November végén leesett a hó. Az utolsó szombat délutánon hatalmas pelyhekben hullott, örömmel szemlélgettük öregapánkkal a nyitott gang oszlopai mellől. Néha hólabdáztunk is, vagy öcsénket szánkóztattuk az udvaron.

Nagyanyánk is csatlakozott hozzánk. Egy pillanatig szótlanul állt a konyhaajtó előtt, mosolygott unokái játékán, aztán magához intett.

– Menj a padlásra, Pista, hozd le a kakasülőről lecsüngő szalmaköteget meg a megszáradt szalmavirágot!

A padlásra fölmászni mindig kihívást jelentett számomra. Odafönt titok termett, a szögletekben szellemfiak kuksoltak, testüket nem láttam, de a szemük reszketve fénylett, amint lépteimet figyelték. A félhomály, amely nyáron is megtermett, télen meg sűrűre hízott, ismeretlen, fölfedezésre váró világot jelentett számomra. Nagyanyánk szavára határozottan indultam a ház végéhez támasztott létra felé, amelynek fokait friss hó borította, ám ahogy kapaszkodtam fölfelé, csak elkezdett bizseregni valami a szívem körül. A padlásajtó nyikorogva sóhajtott, előttem beugrott a kora délután világa, de gyorsan megtorpant. Be kellett araszolnom a padlástér szurkos közepéig, ott elkapta fejemet a szalmaköteg. Megrettentem, tán kiáltottam is, de gyorsan fölengedett bennem a félsz. Leakasztottam a szalmát és a száraz virágcsokrot, s hátrálni kezdtem a lejárat felé. Könnyebbülő szívvel zártam a félhomályra az ajtót.

Odalent öregszülénk boldogan kérdezte tőlem:

– Segítesz, kis szolgám, koszorúkat kötni?

– Segítek, nagymama.

Bementünk a konyhába, s a nagyasztalon szülénk szétoldotta a szalmaköteget. Szép, aranysárga szalma volt, bánkúti búza szára, vagy méternyi hosszú, nagyanyánk még a nyáron válogatta. Akkor meg is kérdeztem, mire kell nekünk külön egy kis nyaláb szalma, amikor egész kazallal raktunk az udvar sarkába. Nagyanyánk mosolygott, meglátod a télen! Megjött a tél, s megtudtam, koszorú készül belőle. Ádventi koszorú. Azt pedig úgy kezdtük, hogy nagyanyánk két csomóba osztotta a szalmaköteget, s az egyiket félretette. A másiknak a végét markomba nyomta.

– Ezt ragadd meg, s tartsd jó erősen!

Szorítottam a szalmát, ő meg tekerni kezdte, jó keményre. Majd elégedetten csettintett, s a megtekert szalmacsík másik végét is kezembe adta. Raffiát vett elő, azzal kötözte, rögzítette össze. Most már nem hullott szét! Kivette kezemből a szalmahurka két végét, összebújtatta, egymásba csúsztatta a szálakat, ezt is megkötözte, s készen is lett a koszorú teste, az alapja.

Így készítettük el a másik szalmacsomóból is a koszorút.

– Most földíszítjük őket! – mosolygott szülénk.

A száraz szalmavirágok lettek a díszítések, zöld levelük és piros viráguk szinte eltakarta a búzaszalma aranyát. Nagyanyánk elmagyarázta nekem az ádventi koszorú titkát.

A koszorú, mint látod, kör alakú, se eleje, se vége, ez a mi örökkévalóságunk ereje, amely meg nem törik, el nem múlik. Menekül tőle minden gonosz. Ezért fogjuk egyik koszorúnkat a bejárati ajtóra tenni, a másikat meg a tisztaszoba asztalára.

Képzeletemben varázserőmtől sebzetten vinnyogtak a gonoszok az asztal alatt, s lesték, mikor tárom ki az ajtót, hogy kiröpüljenek a világunkból.

– Három színe van az ádventi koszorúnak – tanított szülénk. – A szalmavirág zöld levele vetésünk, mezőink, erdeink színe, a piros az életé, a búzaszalma sárgája, amelyet sokan aranynak is mondanak, a fényé.

Bámultam a két koszorút, amelyek akkor változtak lelkemben színaranyá, s azóta is, ha szép szalmaköteget látok, az arany színe és öreganyám hangja sejlik föl szívemben.

Bátyánk emelte magasba öcsénket a gangon, neki jutott a megtiszteltetés, hogy a bejárati ajtóra függessze az ádventi koszorút, amely őrizni fogja nagyszüleink házát. Egy pillanatra csönd telepedett az udvarra, még a hópelyhek is lassabban hintáztak lefelé az égi dunnából, bámultuk nagy áhítattal örökkévalóságunk jelképét.

– Gyere – ölelte át a vállam nagyanyánk, - fölruházzuk a gyertyákat!

A tisztaszoba ebédlőasztalának közepére helyeztük a másik koszorút, amelynek testébe négy sárgásbarna viaszgyertyát ültetett öreganyánk. A gyertyák egymással átellenben álltak, negyedelték a kört. Olló és krepp-papír bújt elő az almárium alsó fiókjából.

– Ebből lesz a gyertyácskák ruhája – magyarázta nagyanyánk.

Az első gyertya ibolyagallért kapott, mert advent első vasárnapjának színe a lila. Ilyen színű a templomban az oltárterítő, a pap miseruhája és a stólája. A második gyertyának búzavirág gallér jutott.

– Sokan a második gyertyát is lilának tudják – okított öregszülénk – mert a nagyböjti időszak színe is lila az egyházi liturgiában. Megint mások kéket használnak, hogy megkülönböztessék a két ünnepet egymástól. Én az anyámtól az ég színét örököltem.

A harmadik viaszgyertya az örvendezés jelképe, rózsagallér dukált neki. Ádvent második fele kezdetét jelzi. A negyedik gyertya orgona köntösbe bújt, mert a bűnbánatot fejezi ki, s annak színe sötétlila.

– Ha holnap reggel eljöttök hozzánk, meggyújtjuk az ibolya gyertyát. Azzal kezdetét veszi az advent, amely a karácsonyig tartó négy hetet jelöli. Ez a négy hét meg nem más, mint a várakozás időszaka, várjuk a karácsonyt, minden vasárnapon egy újabb gyertyát gyújtunk, s végül egyszerre világol majd mind a négy. Lélekben így készülünk föl a kisded Jézus megszületésére – fejezte be szellemi öröksége egy részének rám testálását öregszülénk.

Az év utolsó hónapja tizenkettedik napjának délutánján szánkón húztuk öcsénket nagyszüleinkhez, fölváltva voltunk befogva, hol a bátyám, hol én. Megérkezvén, nagyapánk örömmel üdvözölt minket, bajszát pödörintve hamiskásan kijelentette:

– Az idén fölfedezzük a tóparti boszorkányokat. Megcsináljuk Luca székét.

– De hát holnap lesz Luca napja – jegyezte meg bátyánk.

– Éppen azért, ma kell fölkészülnünk, mert Luca napján minden szerszámunk itthon kell legyen. Ha nem lennének itthon a szerszámaink, munkánkat megronthatják kívülállók. Kell ez nekünk?

Öcsénket öreganyánkra bíztuk, mi hárman pedig számba vettük öregapánk szerszámait. Egy gyalu és egy fűrész hiányzott, egy szekerce fölösleg volt. Bátyám Káplárékhoz futott a szekercével, én meg Madarászékoz a gyaluért és a fűrészért. Miután minden a helyére került, öregapánk megelégedetten csettintett, s a farakásból kiemelt egy kőrisfatörzs darabot.

– Ebből készítjük majd a Luca székét. Holnap nekikezdünk a nagy munkának.

Öreganyánk öcsénkkel kitotyogott az udvarra, előbb hozzánk jöttek, megszemlélték, miben ügyködünk. Szülénk megelégedéssel nyugtázta, addigi tevékenységünket, majd öcsénket hátrahagyva visszalépett a konyhába, és kihozta a kemence mellől a piszkafát. Azzal piszkált be a tyúkólba, hogy szárnyasai jövőre jó tojók legyenek. A magkakas fölháborodását meghallhatták a szomszédban is, mert kisvártatva Káplár néni portájáról is hallottuk a tyúkok lázadozását. Öreganyánk, míg a piszkafával a tyúkólban kotort, ilyeneket mondott:

– Tojj, tojj, tojj! Kitty, kotty, kitty kotty!

Aztán besietett a házba.

– Most elüldögél kicsit a kemencepadkán – mosolygott nagyapánk, – hogy a tyúkok jó tojók legyenek.

Estefelé nagyobb gyerekek jöttek Lucát köszönteni. Énekeltek is valami vasfazékról meg cintányérról, amiről nekem azonnal Remete Ireneusz bácsi tűzoltózenekara jutott eszembe. Pedig később, amikor Palócföldre vetett a sorsom, és rátaláltam a gyerekkorban hallott Luca-rigmusra, csodálattal és büszkeséggel nyugtázta lelkem, vagy kétszáz évig élt tájunkon ez a vers,

amelyet észak-magyarországi szálláshelyükről Zentára vándorolt ősök hoztak magukkal!

Vas legyen fazékjuk,
Cin legyen tányérjuk,
Ólom legyen kanaluk,
Csikós legyen a lovuk,
Borjas legyen tehenük,
Malacos a disznójuk,
A lánynak szép mátkát,
A legénynek azon szerint!
Gazdasszonynak tyúkot, ludat!
Így heverjenek lúdjaik!

Arra nagyon emlékszem, hogy a dalocska végén a köszöntők leheveredtek a konyha földjére. Nagyapánk megköszönte jókívánságaikat, nagyanyánk pedig aszalt gyümölcsöt mért marokkal a sapkájukba.

Másnap zárva találtuk nagyszüleink kapuját. Ám otthon voltak, zörgetésre öregapánk bebocsátott bennünket.

– Asszonynak, lánynak ma tilos a belépés mihozzánk – magyarázta az öregünk. – Ha belépne egy is a portánkra, jövőre elkerülne minket a szerencse. Különben az az igazság, hogy nem engedünk be senkit sem, kivéve a kis unokákat, akik mindennél és mindenkinél fontosabbak, és nem is idegenek e házban. Kerüljenek minket ma a kölcsönkérők! Nem is lépünk ki a portánkról, még a boltba sem, mert nem adhatunk ki semmit a házból! Ha bármit is kiadnánk, elhagyna bennünket a haszon.

Öcsénk hangoskodni kezdett, ahogy fölemeltem a szánkóról.

– Csöndben légy, te, gyerek! – intette nagyapánk. – Öreganyátok lepihent kicsit, mert így dukál Luca délutánján.

De öreganyánk ébren volt már, kint is termett a gangon, pihentem én eleget, mondta. Öcsénket szárnyai alá vette:

– Gyere, kicsim, babot fejtünk, nagyobb legyen tojáshasznunk.

Megindultak a konyhába, de öreganyánk visszafordult a pitvarajtóból:

– Gyertek ti is! Üljetek kicsit az asztal mellé, hogy a kotlós jobban üljön a tojáson!

Bementünk hát, leültünk asztal mellé, amelyen már ott volt a kiszaggatott pogácsa.

– Válasszatok magatoknak egyet! – parancsolta szülénk.

Választottunk, majd mindegyik kiválasztottba egy tollacskát dugott.

– Akinek a tolla gyorsan megpörkölődik, hamarosan meghal – ijesztett ránk öreganyánk.

Kerek tepsibe rakta a pogácsát, s bevetette a kemencébe.

Ekkor zörgettek a kiskapun. Bátyánk kiszaladt, de öreganyánk utána kiáltott:

– Be ne engedj senkit!

A postás volt, a vörös képű Andruskó bácsi, aki a kerítéslécen keresztül adta be a levelet, nem is csodálkozott, hiszen más portákra sem engedték be aznap. De öregapánk, aki akkor már a gangon állt, odadörmögte:

– Kinyitom én a kiskaput, egy korty pálinkát csak megiszol az egészségünkre!

Andruskó bácsi nem lépett be a portára, az kiskapu előtt öntötte torkába a nedűt.

– Ez jólesett! – nyugtázta.

A levelet a Nemzetközi Vöröskereszt Szervezet küldte, arról értesítették nagyszüleinket, hogy Péter nagybátyánkról, aki 1943-ban orosz fogságba esett a keleti fronton, nincs semmi hír, haláláról nem tudnak, továbbra is eltűntnek minősítik. A hírre nagyanyánk leroskadt a konyhaszékre, zokogni kezdett, de menten abbahagyta, hiszen sírását meghallván öcsénk is rázendített.

Megint zörgettek.

– Ide senki be nem jön! – sikoltotta szülénk. – Ha letörne egy darabot a tévőből vagy a tésztaerjesztő párból, ha megérintené csak a kemencémet is, nem süthetnék többé jó kenyeret.

Egyik szomszéd zörgetett, fűrészt akart öregapámtól kérni.

– Holnap megkaphatod – mondta öregapám.

Ilyen sok előzmény után végre hozzákezdtünk a szék megépítéséhez. A kiválasztott kőrisfából deszkát hasítottunk.

– Ez lesz az ülőke – mondta nagyapánk. – Mára elég is lesz a munkából, van még időnk bőven az elkészülésig.

Nagyanyánk kiviharzott a konyhából, körbecsattogta papucsával a portát. Öregapánk mosolygott:

– Ellenőrzi, minden rendben van-e? Záptojást dobhatnak portánkra rosszakaratú emberek, s akkor tyúkjaink nem fognak tojni!

Bátyánk nevetni kezdett.

–Ne röhögj, te, gyerek! – szidta meg öregapánk. – Gyertek, megvizsgáljuk, milyen év előtt állunk.

No, ez volt aztán a csodálatos tevékenység! Tizenkét hagymahéjba sót hintettünk, amelynek lényege az volt, hogy sorban vizsgálgattuk őket karácsonyig, s amelyik hagymahéj nedves lett, azt jelentette, hogy a következő évben az a hónap esős lesz.

Nagyanyánk közben kivette a kemencéből a Luca-pogácsát, egy toll sem pörkölődött meg a második vizitációig, csak utána. Hosszú életűk leszünk.

– Áldás legyen rajtunk – fohászkodott szülénk.

Nem sokkal karácsonyunk előtt esett a pravoszláv Szent Miklós napja. A Kolóniában, Zenta egyik városrészében, amelyben akkor laktunk, csak mi és Pásztorék voltunk magyarok, a többi családot Hercegovinából és Monte-

negróból telepítették ide. Szomszédunkban, a Nikolić-házban Szent Miklós volt a család védszentje, nagy ünnepségre készültek. Napokkal előbb megkezdődtek az előkészületek, disznót vágtak, kalácsokat sütöttek, tehették, mert ők nem tartoztak azok körébe, akiknek kötelező terménybeszolgáltatásuk volt, így liszt akadt náluk elegendő, mert nem jegyre vették, fél kilónként, ahogy mi. Egész vendégsereget vártak, még Montenegróból is érkeztek néhányan, napokat utaztak, hogy Zentán kössenek ki. Minden megvolt hát a Nikolićoknál, ami egy nagy ünnepséghez szükséges, gondoltuk, de szék az mégsem lett elég. Székeket kértek kölcsön a szomszédságból, így tőlünk is, adták is szüleink, önzetlenül. Az ünnep napjának kora délutánján jöttek a székekért, s Marija néni akkor mondta anyánknak, hogy suta lesz a házi ünnepük, mert ugyan akkora vendégsereg ígérkezik, mint egy lakodalomban, még a pópa is áldást osztogat majd, de nincs kávém, sóhajtotta, sehol szerezni nem tudtam.

– Van nekem, Marija néni! – nyugtatta anyánk a szomszédasszonyt. – Odaadom. Úgysem tudunk vele mit kezdeni.

Marija néni, nem hitt a fülének, sem a szemének, pedig anyánk a polcról leemelt egy zacskó nyers szemes kávét, és a kezébe nyomta.

– Tudja, az én férjem a drávai átkelésnél megsebesült, háborús rokkant maradt, a három gyerekre havonta fél kiló kávét kapunk. De az én gyerekeim kecsketejet isznak, nem tejeskávét. Így megmaradt a kávé. Váljék egészségükre!

Marija néni csak ült a széken, szóhoz sem jutott, a csodálat, a meglepetés, az ellágyulás szinte megbénította.

– A te kezed által áldja meg házunkat Szent Miklós! – ölelte meg anyánkat.

A pravoszláv Szent Miklós után egy-két nappal végigbőgtük az utat hazafelé. A Luca-szék harmadik lábát faragtuk meg éppen, elkészülvén szánkón húztuk öcsénket hazafelé, szokás szerint, amikor utcánk elején utolértük anyánkat, aki hangosan zokogva lépkedett a járdán. Hozzábújtunk, és mi is rázendítettünk mindnyájan, mert anyánkat sírni láttuk. Észrevette az utca, mi történik körülöttünk, s jött át hozzánk, konyhánkba nyomban Marija néni.

– Mi a baj, Margit? – kérdezte anyánkat.

Anyánk ráborult a konyhaasztalra, úgy zokogott, a válla is belerázkódott.

A szomszédasszony végre megnyugtatta, s anyánk hüppögve számolt be Marija néninek, hogy a Szent Ferenc templomban járt délután, ahol összejöttek a tóparti asszonyok, mert a plébános úr az eklézsia gyermekeinek emlékezetes pásztorok miséjét kíván szervezni karácsony napján, hajnalban.

– A gyerekek kalácsot kapnak majd, ezt szervezgettük.

Aztán nagy nehezen kinyögte anyánk, hogy őt hazaküldték a paraszt-asszonyok, úgysincs liszted, mondták, ti jegyre kaptok mindent, de hát a férjed odavolt a Hortinál is meg a Titónál is, a Péteretek is elmaradt a Don-partjánál. Liszt nélkül is elvárunk benneteket, megérdemlik gyerekeid a karácsonyi kalácsot.

– Azt sem fogadták el, hogy segítsek a dagasztásnál – kezdett könnyezni újra anyánk. – Hogy vihetem kegyelemkenyérre a gyerekeimet?

Marija néni némán megsimogatta anyánk haját, aztán kilépett a konyhánkból. Kisvártatva egy nagy szakajtó liszttel tisztelt meg bennünket.

– Ott a helyed, Margit, a tóparti asszonyok között, emeld föl a fejed, hiszen tiszta a te tekinteted!

December 24-én, karácsony böjtjén, összejöttek nagyszüleinknél a lányok és a menyek, s öreganyám kommandózott:

– Kezdjük akkor, lányaim, a régi mondás szerint: „Karácsonykor kalácsot, húsvétkor kenyeret, pünkösdkor, ahogy lehet!" Fogjatok hozzá, lányaim! Készüljön a piros fonatú pusztakalács, lelkünket édesítő mézeskalács, szerencsénket meghozó mákos kalács!

A nagy konyhaasztal mellett hárman is álltak, dagasztani kezdték a tésztát. Öreganyánk a kemence tüzét rendezte, ezt nem engedte át senkinek. Szerettem fűtéskor mellé állni, s belesni a kemenceszájon, hogyan kap lángra a rőzse, olyik fütyül, a másik meg dalra fakad. A dagasztó asszonyok száján nóta virágzott. Nagyanyánk megengedte, hogy egy-egy ágacskát én is a kemencébe vessek. Épp behajítottam egy ágat, amikor bekopogott valaki az ajtón. A kanász volt, kezében egy csomó fűzfavessző.

– Szép jó napot kívánok illő tisztességgel! Meghoztam a szerencsevesszőt, s átadom e tisztes ház gazdasszonyának. Szívből kívánom, hogy állataik jövőre is egészségesek legyenek, elléskor szép csikót, borjút, bárányt, gidát, malacot hozzanak isten szép világára!

Nagyanyánk köténye alá rejtette kezét, úgy húzott ki egy szál vesszőt a kondás által fölkínált csomóból, majd úgy a kötényén keresztül két marokra fogta a vesszőt, s verni kezdte vele a csordás hátát. Megindultak a konyhaasztal körül, a kondás közben röfögött, utánozta a disznót.

– Kerüld el betegség a mi házunk táját! – kántálta öreganyánk.- Messze szökjél Gonosz, Rontás!

Vagy kétszer megkerülték a konyhaasztalt, akkor megállt a kondás, leakasztotta nyakából a tarisznyáját, nagyanya meg egy darab szalonnát helyezett bele. Nagyapánk egy korty pálinkával kínálta meg, amit a kanász egyetlen hajtókára kiivott.

Elindult kifelé a vendég, de a konyhaajtóból visszafordult.

– Kívánok az egész családnak erőt, egészséget! Adjon az Úristen bő áldást, gyerekecskékben, marhácskákban szerencsét és szaporodást!

Alighogy kilépett a kondás, megjött bátyánk az iskolából. Nagyapánk azonnal kézen fogott bennünket.

– Ma befejezzük Luca székét!

A félszer alatt satuba fogtuk a megfaragott ülőkét, s cigányfúróval négy lyukat mesterkedtünk bele, a lábak helyét. S akkor következett a neheze: be-

állítani a lábakat, és simára faragni az ülőkét, mert a lábak átütöttek az ülőke színén. Fűrésszel mesterkedte ezt a bátyó, ügyes kézzel. Kisgyerekkorom legszebb emlékei közé tartozik a Luca szék készítése. Öregapánk féltett szerszámait is kezünkbe adta, s volt hatalmas türelme elviselni botladozásainkat, sikertelenségeinket, hiszen a *kétkézvonyó, a* szekerce, a különböző fűrészek, gyaluk leginkább kifogtak rajtam. Bátyánk ügyesebben mesterkedett, de hát a köztünk lévő három év mindent a javára döntött. Nagyapa, miután kezünkbe adta a szerszámot, soha nem vette el tőlünk, nem csinált semmit helyettünk. Kedves kisszéke volt munkánk gyümölcse haláláig, míg tehette, arra ült ki esténként a ház elé, de a tisztaszobában is ezt használta. Ott pihent a szék, amelyet Lucának hívtunk, az ágya alatt.

Munkánk végeztével boldogan vittük a konyhába, a család összegyűlt nőtagjainak bemutatni tizenhárom napig tartó munkánk eredményét.

– Meglessük a tóparti boszorkányokat az éjjel! – ijesztgette az asszonyokat öregapánk, azok meg hangosan kikacagták.

Öreganyánk nem nevetett az asszonyokkal. Leült a kemencepadkára, kezébe vette a Luca-széket, megvizsgálta.

– Szép munka – bólogatott. – Erről inkább a mátkát illik meglátni, mint a boszorkányt! Mert mifelénk inkább szerelmes legények állnak a székre, nem harciasak.

– Akkor boszorkányt nem látunk, öreganyám? – kérdeztem szepegve.

– Ha te boszorkányt szeretnél látni, akkor jól kösd fel a gatyádat, mert nem olyan egyszerű dolog az!

– Fel kell állni a székre az éjféli misén, és megláthatjuk őket.

– Igaz – hagyta helyben nagyanyánk. – De azt hiszed ez nem veszélyes rád nézve?

– Ne ijesztgessed már ezt a gyereket! – vette haragosra a szót öregapánk.

– No várjunk! – emelt a hangján szülénk. – Először is nem a templomban áll az ember a székre, hanem a templom előtt. Ott gyülekeznek a rosszak, s minden bűnöst látni lehet a székről. Némelyek szarvat viselnek fejükön, és láncot csörgetnek kezükben olvasó helyett. De kívül rekednek, mert a boszorkányok nem léphetnek el a kereszt alatt, márpedig a templom bejáratánál ott van a kereszt. Aztán, a boszorkány, ha fölfedezik, veszélyes lesz ám arra, aki megtudta titkát. Igyekszik elemészteni őt.

Az asszonyok ekkor már ránk figyeltek, megállt kezükben a munka.

– Nincs valamilyen védekezési mód? – kérdezte bátyánk.

– Van – nyugtatott meg mindnyájunkat nagyanyánk. – A kíváncsi ember egy zacskó mákot is visz a Luca székkel a templomba. S ahogy elkezdődik az éjféli mise, leugrik a székről, hóna alá csapja és hazaszalad. Útközben elszórja a mákot, s közben azt mondogatja, addig ne bírjatok velem, míg a mákot föl

nem szeditek az utolsó szemig. A boszorkányoknak teljesíteni kell a parancsot, s mire fölszedik a mákszemeket, elolvad a hatalmuk.

Öregapánk legyintett egyet öreganyánk tudományára, s kisvártatva újra az udvaron voltunk mi hárman, szalmát húztunk a kazalból egy kosárba, aztán a szobába vittük.

– Gyertek, gyerekek! – biztatott minket nagyapa. – Tegyünk szalmát az asztalunk alá, mert szalma volt a betlehemi jászolban is.

Leterítettük a szalmát, s nagyapám biztatására öcsém meg én meghemperegtük az asztal alját. Bátyó nem keveredett kisfiúk közé.

Nemsokára öregapánkkal behoztuk a félszer alól a csoroszlyát, azt is az asztal alá helyeztük.

Öregapánk titokzatos képett vágott.

– Most jön, ami még nem volt!

Karján kosár termett, s kosarából játékszerszámokat vett elő.

– Nézzétek! Ezt még az én öregapám, a ti üknagyapátok faragta fából, amikor ő gyermek volt.

Tisztelettel és kíváncsian guggoltunk a kosár mellé.

– Jé! Egy borona! – vette ki bátyánk az első darabot.

Nagyapa bólintott.

– Az. Ez meg itt egy ekevas, kicsi kapa, ásó, fejsze, járom, lószerszám.

– De ügyes volt gyerekkorában a mi ükapánk!

Ekkor nagyanyánk lépett a szobába. Kezében apró szakajtók.

Ebben a szakajtóban búza van ebben árpa, ebben meg kukorica. Tegyétek ezt is az asztal alá!

– Miért rakjuk ezeket az asztal alá? – szaladt ki a számon.

Nagyapánk gyöngéden a hajamba túrt.

– Ezek a mi kenyérkereső szerszámaink, életünket fenntartó magvaink. Az eszközök szerencsés használatától függ egész jövő termésünk, hasznunk.

Lassan sötétedni kezdett a világ, s megjöttek a férfiak, a nagyunokák. Boldogan köszöntöttük egymást. Aztán mindnyájan a tisztaszobába mentünk. Nagyanya kihúzta az almárium felső fiókját, és egy abroszt vett ki. Közeledett az asztalhoz, de megállt előtte, s lenézett a szoba földjére. Ekkor valamennyien betekintettek az asztal alá helyezett tárgyakra.

– Itt van az életünk, a mi Betlehemünkben – hallatta nagyapánk az főhelyről. – Áldás szálljon reánk, legyen szerencsénk!

Nagyanya szemben állt nagyapával, s folytatta:

– Segíts meg Úristen, szeress minket Jézusunk!

Nagyapa lehajolt az asztal alá, maroknyi szalmát szórt a terítetlen asztal lapjára.

Közben Annus nénénk, a legidősebb lány kezébe került öreganyánk abrosza. Egyenként adta az asztalterítő két végét a nagyszüleink kezébe. Ők szét-

hajtották az abroszt, amelynek két végén, a rojtok előtt ott díszelgett két-két piros csík. A nagyszüleink széthajtva az asztal fölött tartották az asztalterítőt.

Nagyanya jobbjával meghúzta az abrosz végét.

– Mit húz, kend?

Nagyapa baljával visszahúzta.

– Üszögöt, konkolyt, Boldogasszony tízparancsolatát!

S leterítették az abroszt az asztal lapjára. Mindketten keresztet vetettek. S akkor mi körben állók is ezt cselekedtük.

Később megkérdeztem öreganyánkat:

– Nagyanya! Miért tiszteltük meg ennyire ezt a csíkos abroszt?

– A karácsonyi abrosz, ünnepi, megszentelt abrosz. Ezt jelentik a piros csíkok. Nagy ereje lesz néki. A ti elődeitek ilyen abroszokból vetették a magvakat, hogy áldás legyen a növényeken. Ha valaki beteg lenne, ezzel az abrosszal takarjuk be, biztosan meggyógyul tőle!

Az asszonyok közben megterítették az asztalt. A tányérok elé diót, aszalt gyümölcsöt, fokhagymát, mézet raktak.

Annus nénénk szóval is terített.

– Kérem a diót! Keménységet kapunk tőled. Kérem az aszalt gyümölcsöt! Jókedvünket kapjuk tőled. Kérem a mézet! Tedd édessé életünket! Kérem a fokhagymát! Óvjál minket kígyómarás meg giliszta ellen, hárítsad el rólunk boszorkányok gonosz rontását!

Anyánk almát mosott, a mosóvizet összecsorgatta egy edénybe. Miután megmosta a gyümölcsöt, az almáskosarat az asztal közepére helyezte. Aztán visszalépett a vizesedényhez, és jelképesen, a vizet nem érintve, megmosdott benne. Mikor kész lett, sorban a többi asszony, még nagyanya is így cselekedett.

– De kár, hogy nincs egy szál lányunokám sem! – sóhajtott öreganyánk. – Milyen piros lenne arca ettől a víztől!

(Bizony várnunk kellett még két karácsonyt, hogy kislány arcát is illethesse az alma vize! Eltűnt Péter bátyánk került meg a világégésből, s ő szerzett lányunokát nagyszüleinknek a sok fiú után.)

Az almás vízzel telt vödröt nagyapánk kivitte a szobából. Belekeverte az állatok eledelébe, hogy minden állatunk egészséges legyen a jövő esztendőben.

– Édesanyám! – szólt Julcsa nagyanyánkhoz nénénk a konyhából. – Az étel megfőtt, a kalács kisült. Itt van az ideje estebédnek.

Éppen leültünk volna a konyhaasztallal megtoldott ebédlőasztal köré, amikor gyerekhang hallatszott:

– Kell-e kenteknek angyali vígasság?

Nagyapa, aki már az ajtóval szemben, a két utcai ablak között, a főhelyen ült, megszólalt:

–Nyissatok csak ajtót!

Kisfiúk jöttek be, hozták az Angyali vigasságot, a betlehemi jászlat. Megálltak az asztal előtt.

Egyikük rákezdte:

– Mikor én kis gyerek voltam, juhok után jártam, egy almát találtam, azt is az Istennek szántam!

Másik folytatta:

– Szálljon erre a házra az Isten áldása!

Harmadik hadarta:

– Siessünk, siessünk, Betlehembe érhessünk! Ott van a mi Jézuskánk, akit régen keresünk!

Azzal körbejárták a szobát, megmutatták nekünk a bábukból álló betlehemi jelenetet.

Egyikük újra kezdte:

– Karácsony éjszakáján, Krisztus születése napján, örüljünk már, örvendezzünk, megszületett már minékünk!

Másik folytatta:

– Eredj, Éva, a padlásra, fogj egy pár galambot, te is, Ádám, a pincébe, töltsd meg csutorádat!

Harmadik hadarta:

– Hogyha velünk Betlehembe akarnak jönni, siessenek túrós-vajas pogácsákat sütni!

Levették fejükről a báránybőr süveget, anyánk friss kalácsot rakott bele.

A család végre körülülte a konyhaasztallal meghosszabbított ebédlőasztalt. Nagyapánk maradt a helyén, a két utcai ablaknak háttal, a faragott kanapén, jobbján bátyám, balján én ültem. A kis unokáknak privilegizált helyük van. Aztán következtek a fiak, kor szerint. Apánk a második helyen, de mellette egy üres tányér volt, a keleti fronton eltűnt Péter bátyánké. Aztán következtek a nagyunokák, egészen öreganyánkig, aki szemben ült öregapánkkal, a bejárati ajtó előtt. Öreganyánk balján a menyek következtek, hárman, vissza, öregapánk jobb keze felé. Aztán a lányok ültek. Végül a vők. Öcsénk anyánk, Kisjóska meg Franci nagynénénk ölében kapott helyet, ők másképpen nem érhették el az asztalt.

A szabad szájú Julcsa nénénk, aki Annus nénénkkel a terítést vállalta magára, mosolyogva adta tudtunkra:

– No, a nagyszülők asztalbontásig már nem kelhetnek fel. Nagyanya nem mozdulhat székéről, hogy jól ülő kotlósaink legyenek. Nagyapa meg a méhekre vigyáz. Ha felkelne, elrepülne a méhraj. Könyökölniük sem szabad, mert az meg kelést okoz.

Annus nénénk cseréptálat tett az asztal közepére:

– Íme a bableves, hogy sok pénzünk legyen!

Julis nénénk másik tálat biggyesztett az asztal közepére:

– Íme, a mákoscsík, hogy bőségben élhessünk!

Ekkor mindannyian felálltunk, csak a két öreg maradt ülve.

Nagyapa választott egyet az asztalra rakott almák közül. Kést vett kezébe, s az almát kettévágta. Megnézte a vágás helyét.

– Nem vágtam át egy magvát sem, jövőre szép időnk lesz.

Kezembe nyomta az alma másik felét.

– Vidd csak nagyanyádhoz!

Nagyanyánk megszemlélte a fél almát.

– Nem férges az alma. Jövőre házunkra nem száll sem betegség sem halál.

Megsimogatta hajam, s visszaküldte a fél almát nagyapának.

Öregapánk ünnepélyesre váltott.

– Kedves családom! Most mindnyájan eszünk ebből az almából! Jó alma ez, nálunk termett a Körösztös mögött, s ez a gyümölcs családunk egységét jelenti. Ha úgy alakulna az életben, hogy eltévednétek, gondoljatok erre az almára, megtaláljátok a hazavezető utat!

Szeletelni kezdi az almát. Pont annyi részre, ahányan voltunk asztal körül.

– Gyertek mind közelebb! Itt a falat, egyétek! Legyetek vidámak, egészségesek! Mindannyiunk által gyarapodjon családunk!

Mindenki nagyapához járult, megfogta az alma ráeső részét, pici falatkát, mert sokan voltunk, mézbe mártotta és megette. De nagyapa kezében ottmaradt egy darabka a család almájából, porcelán ujjaival megmártotta a mézben, s nekem adta, a számba tolta. Én meg boldogan nyeltem.

– Ez Péter fiam része, hozzon szerencsét rád és egész családunkra!

Elcsöndesült egy pillanatra a szoba, még a síró Kisjóska is megszakította koncertjét. Nagyanyánk szeméhez kapta az ünneplő kötője sarkát. Azonban gyorsan fölfedte arcát, mosolyt erőltetett képére. Két marokkal nyúlt az asztalra helyezett dióskosárba.

– Ilyen erősek legyetek, fiaim, mint ez a dió!

A tisztaszoba ajtajához csapta a diókat. Bátyámmal lestük már ezt a pillanatot, fölugrottunk és megbirkóztunk minden szem dióért a szoba földjén. Néhány évnek előtte többen harcoltak az unokák közül, azok most szurkoltak, néhányan már bajszukat pödörgették.

Maris nénénk, aki beteges volt már ekkor, nemsokára üres maradt a helye a karácsonyi asztal mellett, elvett egy almát a karácsonyi asztalról. Nézegette, majd megjegyezte:

– Süldőlány koromban lopva mentem ki vacsora közben a ház elé, és a bejárati küszöbre tettem az almát.

– Miért, Maris nena? – kottyantottam.

– Lestem az utcát, mert a hiedelem szerint az a legény lesz a jövendőbelim, aki legelébb jön az alma felé.

Kotnyeles Julcsa nénénk, aki jóval fiatalabb volt Maris nénénktől átvette a szót.

– Meglestelek, Maris, minden karácsonykor. De én alma nélkül is tudtam, hogy a szomszéd utcában lakó Gyuri lesz a párod!

Gyuri sógorunk, a traktoros, szinte fölnyerített jókedvében.

– Megbúbollak, Julis! – harsogta.

Mindnyájan nevettünk.

De mindenki elkomolyodott, amikor öreganyánk megfogta a merőkanalat a bableveses tálban. Szótlanul ettük meg a levest is, a mákos csíkot is. Pompás volt a csíktészta, máshol úgy hívják, metélt, édes volt ám, mert mézet csurgattunk rá.

Aztán mézes diót ettünk, meg mézes fokhagymát.

Asztalbontáskor öregapánk kihívott minket az udvarra, meglessük a csillagok ébredését, mondta.

Odakint jobb keze mutatóujja nyomán föllestünk az égre.

– A Vacsoracsillag már alkonyat óta világol – mutatott a fényes égre. – Ezért foghattunk étkezéshez. De én a Döncöl szekeréről beszélek nektek, átadom, amit öregapámtól tanultam a csésztói szárnyékon.

Ekkorra már kijöttek dohányozni a férfiak, s körülálltak minket.

– No, ott a Döncöl – mutatott öregapánk az égre. – Most éppen a kerekén van, mert tél van. De tavasszal a rúdján áll, nyáron meg a fejünk fölött. És fura egy szerkezet, mert nem előre, de hátra felé halad. No, de kinek is a szekere ez a csillagkép az égen?

– Kinek a szekere nagyapa? – fogtam meg a kezét öregapámnak, és nem is engedtem el, míg meséje tartott.

– Hát a Döncöl egy híres, csodatévő táltos volt, aki az emberek között járva mindenkit meggyógyított nyavalyájából a szekerén található gyógyírokkal és kenőcsökkel, amelyeket a Kárpátok bércein termő füvekből és virágokból erjesztett. Ismert minden rejtett dolgot és földi titkot, s beszélni is tudott az állatokkal, a madarakkal, a füvekkel és a fákkal. Egyszer aztán cudar dolog esett meg vele, eltört a szekere rúdja! Kérlelgette az embereket, segítsenek rajta, de az emberek a szemébe röhögtek, álnokok voltak, áltatták csak a bajba került Döncölt. Még ki is csúfolták rojtos gúnyája miatt, és a szemébe mondták, hogy lusta és felelőtlen, mert köpönyegére mohák és gombák maradványai tapadtak. Legalább kirázhattad volna a gúnyádat, csúfolták szegény Döncölt. Tűrte Döncöl, tűrte a pocskondiázást, de végül megúnta, megmérgelődött és lovai közé csapott. Megugrottak a táltos lovacskák, és a szekér az égre szökkent! Azóta jár a Sarkcsillag körül a görbe rúdú szekér.

Öregapánk kinyújtotta jobbját, s mutatóujjával a Sarkcsillagra bökött.

– De azt is mondják – folytatta öregapánk, – a szekér Szent Péteré. Azon ment szénát lopni, de a Csősz – bökte ujját megint egy csillagra, – észrevette.

Megijedt Szent Péter, a lovak közé csapott, de szétszórta a lopott szénát, ott a széna, – mutatta nagyapánk, – Tejútnak is hívjuk, ha akarjuk.

Jani bátyánk egy pohár bort adott nagyapánk kezébe. Megnedvesítette torkát a mi öregünk, aztán folytatta.

– Azt is mondják a Döncölről, hogy az Illés próféta szekere. Azon hordja a villámokat. Illés húzza, a szekeret, Jónás meg tolja, úgy dörögnek.

Öregapánk kiitta a bort a pohárból.

– Jó ez a bor – mondta. – Körösztös mögött termett. Áldott legyen, aki megmunkálta, aki megérlelte!

A fölnőtt férfiak, akik a gangon álltak és cigarettáztak mind rázendítettek:

– Legyen áldott!

Öregapánk folytatta.

– A Döncöl szekere rúdjának középső csillaga, az a halványabb, a Kocsis. Ez egy izgága csillag, mert ráugrál a szekérbe fogott ökrökre, s ha az Ostoroson marad, itt lesz a világvége!

– Brrr!- röpítette a cigarettacsikket Gyuri sógorunk az udvar közepére. – Szebb történetet is mondhatna a gyerekeknek, apám!

– Mondhatok olyat is – békül nagyapa. – A Döncöl szekerébe három pár ökör van fogva. A középső ökör fülében ül Hüvelykpiciny, s onnét irányít kurjongatva, cselő-hajsz! Hüvelykpiciny nélkül nem is haladhatna a szekér, ott állna egyhelyben, ami a hiábavalóság képe lenne, de hát ezt az Úristen meg nem engedi.

– Apám – szólt Jani bátyánk, a legidősebb fiú, – egyszer elmesélte Jézus esetét is a Döncővel!

– Hát igen! – kapott a szón nagyapánk. – Egyszer esett meg Jézus urunkkal, hogy szekéren utazott. Fizetségül a kocsisnak az örök üdvösséget ajánlotta. Ám a kajla kocsis az örök üdvösség helyett azt kérte, hogy az örökkévalóságig Jézus urunk kocsijának bakján ülhessen. Jézus urunk teljesítette a kérést, de mivel a kocsis oly könnyelműen elherdálta az örök üdvösséget, azzal a büntetéssel sújtotta, hogy kocsiján az örökkévalóságig visszafelé haladjon.

Közben az utca elejéről csöngőszót hallottunk.

– Mozognak már a betlehemesek – hallottam apánk hangját, akinek nyakában öcsénk lovagolt.

Öregapánk bólintott.

A házból csengőhang szökkent a havas udvarra.

– Angyal szállt el mifölöttünk – nyugtázta Jani bátyánk, az elsőszülött. – Éjszakára az asztal alatt lévő szalmában ágyaz meg magának. Ha jó az álma, maghallani horkolását is! Olyan éppen, mintha szelíd tűz lobogna a kemence gyomrában.

Apánk közben kinyitotta a bejárati ajtót, öcsénk még mindig a nyakában, mélyre hajoltak a szemöldökfa előtt.

– Karácsonyfa! – sikoltott Laci öcsénk a tisztaszoba kitárt ajtajából.

Apró fenyő guggolt az ebédlőasztal közepén, taraja betlehemi csillag, rajta arany- és ezüsdiók, almák, aszalt gyümölcsök, még füge is függött róla néhány. Nagyanyánk éppen akkor gyújtotta meg a fácska első gyertyaszálát, amikor a szobába értem. Aztán életre kaptak más gyertyácskák is, végül egy csillagszóró sikongásra késztette az aprókat. Anyánk kezdte csalogányhangján a Mennyből az angyalt, s mindannyian vele énekeltünk.

Az unokácskák ajándékaira vigyázott három vattabárányka, akik legelték éppen a kikelt búzát a karácsonyfa alatt.

De gyönyörű ajándékok voltak ott! Mézeskalács, aszalt füge, meg narancs, négy is! Én akkor láttam narancsot életemben először. Meg akadt ott kötött sapka, sál, kesztyű, nekem egy pár igazi téli cipő, majdnem olyan, mint az új. A Piszár gyerek nőtte ki, Mészáros bácsi, a suszter varázslatot tett vele, és fénylett a feje, megláttam az arcom benne. Ölbe vettem, dajkáltam lábbelimet, amely majd elvezet engem holnap az óvodába, jövő télen meg az iskolába, mert jó nagy volt a cipő, nőhetett bele a lábam.

Odakint fölugatott Tisza kutya, de ugattak más kutyák is az utcában. Hangos kolompolás és csöngetés hallatszott az ablak alatt, amikor valaki megverte az üvegtáblát és beszólt:

– Gazduram! Be szabad-e vinni a kis Jézus házát, a betlehemet?

– Igen! – kiáltott nagyapánk.

A betlehemesek ház előtt elkezdték énekelni a Mennyből az angyalt. Csikorgott a kiskapu, Tisza rettenetesen ugatott, de valaki a nagyunokák közül kilépett, és megkötötte a kutyát. A szobába belépett egy pásztor, kifordított suba rajta, meghajtotta magát:

– Adjon isten kolbászos jó estét!

– Fogadj Isten, pásztor! – köszöntötte nagyapa a jövevényt.

A legény kezdett körbejárni a szobában, lengette a suba szárnyait, s mi mindannyian félrehúzódtunk, az ebédlőasztal mögé, asszonyok, gyerekek a kemencepadkára. A legény csak körözött, majd rákezdett egy versre:

Túl a Tiszán nevelkedtem titokban,
Csikós voltam már tíz éves koromban.
Ha felülök szilaj csikóm hátára,
Úgy vágtatok el a ménes utána!

A kántálás után hirtelen megállt a konyhaajtóban, s kikiáltott:

– Ijvár-bujvár, gyere be, te, király!

Kint fölordított valaki:

– Miféle agár?

Legényünk legyintett:

– Nem mondom én, hogy agár! Gyere be, te, király!

Belépett a másik pásztor, vállán szűr:

– Adjon Isten szerencsés jó estét!

– Adjon az Úristen! – válaszolta öregapánk.

Az új pásztor öregapánk elé állt.

– Gazduram! Adja ide a baltát, hadd faragom le a kend háza küszöbének sarkát! Mert gyün a Makszus, oszt beesik! – Kiszólt. – Gyűjjék már be, öreg!

Kintről mély hang, mintha a pincéből kelt volna, kontrázott:

– Miféle pálinkás üveg?

A szűrös legény földhöz csapta süvegét:

– Nem mondom én, hogy pálinkás üveg, csak gyűjjék már be, öreg!

Hatalmas robajjal bezuhant valaki a küszöbön. Az apróságok megijedtek, sikoltoztak, Laci öcsénk fölugrott a padkáról, és bebújt az asztal alá. Nem is bírt föltápászkodni a fekvő alak, a két legény segítette, s nagy nyögések közepette végre fölállt. Rossz suba volt rajta, cafrangjai lógtak, s arcát nem láthattuk, mert báránybőr takarta. Ő volt a Makszus. Mérgesen szólt:

– Ej, de magas a kentek küszöbének sarka! Majd beestem rajta! – Tapogatni kezdte testét, nem sérült-e meg esés közben? – Hegyeken-völgyeken csúszkáltam-mászkáltam, mire erre a kis Betlehemre rátaláltam.

Ekkor körbemutatott a szobában, s nagyot kurjantott a Makszus.

– Itt vagytok, fiaim?

– Itt vagyunk!- válaszoltak a pásztorok.

– Juhaimban, nyájaimban semmi károm nincsen?

– Nincsen!

A Makszus totyogni kezdett a szoba közepén:

– Gerlicék és galambok a dúcokban szépen turbékolnak?

– Bizony turbékolnak!

– Hát voltak-e farkasok? – tudakolta Makszus.

– Nem is ilyen angyalok!

A konyhából ekkor két angyal lépett be, kézben hozták a betlehemi jászlat, körbehordozták, mindnyájunknak megmutatták. Szalmában feküdt a Kisjézus, a jászol előtt Szűz Mária és Szent József üldögéltek, másik oldalról báránykák, csacsikák lehelték a meleget az újszülöttre. Miután mindenki megnézte a betlehemi jászlat, az angyalok a konyhaajtó elé álltak.

Megszólalt a subás pásztor:

– Hallja-e, kend, öreg?

– Ki itt a süket? – kiabált Makszus.

– Köszöntsük a kis Jézuskát! – ajánlotta a subás, s odalépett az angyalok mellé, letérdelt a jászol elé:

– Dicsértessék, kis Jézus! Született Messiás! Hoztam számodra egy kanta tejecskét. A tej eltörött, a kanta szétfolyt, bocsáss meg, így nem hozhattam el.

A szűrös is a jászol elé térdelt:

– Dicsértessék, kis Jézuska! Született Messiáska! Most hoztam számodra egy kerek sajtocskát. Gyüttem az úton, nagyon siettem, fölbuktam, a sajt elgurult. Bocsáss meg nekem, így nem hozhattam el!

Makszus nagy fújtatással lépdelt a jászolhoz, görnyedezett, nyögött, lassan térdelt le.

– Dicsértessék, kis Jézus! Hát megszületett a kis Messiás? Hoztam számodra egy gyönyörű aranyszőrű báránykát! Szőre irhának, bőre bundának, majd jó lesz a mi kis Jézuskánknak, ha nagy hidegek járnak!

A két fiatal pásztor felállt, elkapták Makszus karjait, és hatalmas erőfeszítéssel fölemelték. A szűrös rángatni kezdte az öreg karját.

– Hallja-e, kend, öreg? Táncoljunk!

– Láncoljunk? Kit? Mit? – hallott nagyot Makszus.

– Táncoljunk! – kiáltotta a subás is, és mutogatni kezdte Makszusnak a tánclépéseket.

– Hát akkor táncoljunk! – egyezett bele az öreg.

Mindhárman körbe álltak, lassú lépésekkel indultak, közben kántáltak.

Oldal, kolbász szalonna,
Nekünk bizony jó volna!

Vagy három kört lejtettek, aztán így kiáltottak:

– Egy icce bor mellé lecsúszna, ha volna!

– Hallja-e, kend, öreg? – állt Makszus elé a szűrös.

– Nú má! Emmá, megén mé? – mérgelődött az öreg.

– Feküdjünk le! – ajánlotta a szűrös.

– Kerüljünk be? – értetlenkedett eltakart arca mögött Makszus.

– Feküdjünk le! – mutatta a mozdulatot a subás.

–Hát hová? – kérdezte az öreg és rázni kezdte rongyait.

– Hát az ágy alá! – hallatszott a pásztorok kórusa.

– Hát feküdjünk, no! – egyezett bele Makszus.

A subás pásztor körbeugrált a szobában:

– Hej, ha én macska volnék, az ágy alá bújnék! Pirosra sült kanpulykacombbal jól bekapacolnék!

Végre mindhárman lefeküdtek a szoba földjére. Az öreg nehezen, nyögve talált helyet magának, aztán iszonyú horkolásba kezdett.

A szűrös lökdösni kezdte a horkolót.

– No, öreg! Ne horkoljon már kend! Fölébred a Kisjézuska!

Aztán ő is lefeküdt. Hárman fűrészeltek immár, iszonyatosan. Mindannyian nevettünk ezen.

Az angyalok altatták a Kisjézust, aki fölébredt a nagy horkolásra. Nem maradt nekik más, ébreszteni kezdték az alvókat:

– Keljetek fel, pásztorok!

A subás abbahagyta a horkolást, fölállt.

– De szép álmot láttam! Három király sietett Betlehem felé, hogy köszöntsék a kis Jézust

A szűrös fölült a szoba földjén. Lökdösni, ébresztgetni kezdte Makszust, aki rendületlenül fűrészelt.

– Héj, Öreg! Ébredjen, kend!

Az öreg nem mozdult. A fiatal pásztorok rángatni kezdték, de semmi, csak a hortyogás.

Végül a subás megunta a nagy ráncigálást, az öreg pásztor melle alá nyomta a botját, megragadták ketten a bot két végét és hatalmas nyögések közepette fölemelték Makszust. Makszus nagy nehezen talpra állt, dülöngélt egy sort, mint szélben a jegenye, nagyokat nyújtózkodott, botjával csapkodott, bele is vágott a vizesedénybe, föl is borította, szét is folyt a víz a szoba földjén. Az asszonyok sikoltoztak, kiabáltak.

– Húnye! – kiáltotta Annus nénénk, akinek papucsába is jutott a kiömlött vízből. Serényen kiszaladt a mázoló rongyért, s fölmázolta a szoba sarkát. Ám senki sem haragudott meg Makszusra, hiszen ez a kannadöntögetés, vízkiöntés a szobaföldre nem véletlen cselekedet volt, hanem jóra utaló, szárazságot elűző emblematikus része a betlehemezésnek.

A Makszus tovább nyújtózkodott.

– De megtörtem a derekamat, majd eltörtem a nyakamat, olyan kemény volt a botom! Mert az volt a párnám!

– Hé, öreg! Milyen volt az álom? – kérdezte a szűrös.

– Én? A vámon? Nem voltam én vámon! Nem kellett itt semmit megvámolni!

– Mit álmodott kend, öreg? – kérdezte most a subás.

– Hogy mit álmodtam? Hát azt álmodtam, hogy a gazdasszonyunk adott nekünk egy szép szál hurkát, egy szép szál kolbászt, hogy legyen mit ennie a szegény pásztornak is!

Levette fejéről a süveget, meghajolt a Nagyanyánk felé. A másik két pásztor is ugyanezt cselekedte.

Nagyanyánk hurkát, kolbászt tett a süvegekbe.

A angyalok a szoba közepére léptek és énekelni kezdtek.

Mostan kinyílt egy szép rózsa virág,
Akit régen várt az egész ország.
Betlehemben kibimbózott zöld ág,
Király nembül nagy méltóság.

Mégsem talált szállást a városban,
Maradása lészen a pusztában,
Mert lakosok inkább az urakon
Kapnak, mintsem Kisjézuson.

Szűz Mária így kesereg sorsán,
Szent Józseffel aggódván kis fián,
Ülvén véle csak egy kevés szénán,
Szeméből könny kicsordulván:

Ó, én édes királyocskám,
Bő illatú patikácskám,
Szűz tejemet szopod kis fiacskám,
Sorsomat ne nézd, violácskám!

Bölcsőm volna, ringatnálak,
A hidegnek nem hagynálak,
Betakarva ápolnának,
Uramként én szolgálnálak.

De neked csak ökör, szamár,
Udvarolgat jászolánál,
Oktalanok óvnak immár,
Emberszívből kizárattál!

A dal után a pásztorok meghajoltak, és így búcsúztak tőlünk:

– Isten áldja e vendégszerető házat! Boldog karácsonyt!

– Boldog karácsonyt!- köszöntük meg játékukat.

A betlehemezők után a férfiak még megittak egy-két pohár borocskát, majd a kisgyerekes családok, így mi is elbúcsúztunk a többiektől. Én persze nem akartam hazamenni, öregapámmal boszorkányt látni akartam éjjel a templom előtt, de anyánk hazaparancsolt:

– Sokára lesz még éjfél, addig alszunk egy keveset.

Sírás tört fel szívemből, pedig gyönyörű volt a hazafelé út! Szüleink mindhármunkat a szánkóra ültettek, és közösen húztak bennünket haza. Elfelejtettem én a sírást, az éjféli misét, a boszorkányokat! Csak anyánkat és apánkat láttam, kocorásztak néha, és nevettünk, mind az öten végignevettük a hazafelé vezető utat.

Karácsony napján kora reggel keltünk, de apánkat már nem találtuk otthon, ő már munkába ment. Öcsénket szánkóra ültettük, most bátyó és én voltunk befogva, és nagyszüleinkhez szánkóztattuk a gyerkőcöt. Kicsit nehezebben esett most a kocogás, mint tegnap délután, mert bátyó hátán ott volt az iskolatáska, az én nyakamban meg az óvodai szatyrocska az uzsonnával. Új cipőm talpa alatt élesen csikorgott a fagyos hó.

Anyánk, bátyó meg én betértünk a reggeli pásztorok miséjére, amelyet oly nagy gondossággal szerveztek a tóparti asszonyok meg Fábri Jenő plébános úr, a szomszéd Marija néni jóvoltából anyánk is, s amelynek első felvonása oly nagy bánatot okozott szülénknek.

Tömve volt gyerek- és asszonynéppel a tóparti Szent Ferenc templom, rengeteg gyertya égett, a villanyok világoltak. Anyánk a kórusba ment, mi a gyerekseregbe vegyültünk.

A kezdeti áldás után megszólalt a harangszó, majd nagy csilingeléssel, kolompolással megjöttek a pásztorok, nyakukban kis bárányok, bégetésük betöltötte a templomhajó minden zegzugát. A kórus rázendített:

Hej víg juhászok, csordások,
Csörgedeznek a források,
De gyönyörű ez az éjjel..!

Édesanyánk boldog hangját kihallottam a kórus rengetegéből, ám úgy tűnt énnekem, hogy szülénk így dalolja a pásztorok énekét:

De gyönyörű ez az élet..!

A mise végén bárányokat simogattunk, szilvalekváros kiflit és mákos kalácsot majszolgattunk, a templomfal mellett meg ismerős nénik itatgatták reszkető kézzel a könnyeiket.